

První čtení:

První část: Oz 6,6

6 Chci milosrdenství, ne oběť, poznání Boha je nad zápaly.

Druhá část: Mt 21, 12-13

12 Ježíš vešel do chrámu a vyhnal prodavače a kupující v nádvoří, zpěvřel stoly směnárníků i stánky prodavačů holubů; 13 řekl jim: „Je psáno: „Můj dům bude zván domem modlitby,“ ale vy z něho děláte doupě lupičů.“

Druhé čtení: Iz 1,11 – 17 (druhá Boží žaloba)

11 „K čemu je mi množství vašich obětních hodů, praví Hospodin. Přesýtil jsem se zápalných obětí beranů i tuku vykrmených dobytčat, nemám zájem o krev býčků, beránků a kozlů. 12 Že se mi chodíte ukazovat! Kdo po vás chce, abyste šlapali má nádvoří? 13 Nepřinášejte už šalebné obětní dary, kouř kadidla je mi ohavností, i novoluní, dny odpočinku a svolaná shromáždění; ničemnost a slavnostní shromáždění, to nemohu vystát. 14 Z duše nenávidím vaše novoluní a slavnosti, jsou mi jen na obtíž, jsem vyčerpan, když je musím snášet. 15 Když rozprostíráte své dlaně, zakrývám si před vámi oči. Ať se modlíte sebevíc, neslyším. Vaše ruce jsou celé od krve. 16 Omyjte se, očistěte se, odklíďte mi své zlé skutky z očí, přestaňte páchat zlo. 17 Učte se činit dobro. Hleďte právo, zakročte proti násilníku, dopomozte k právu sirotkovi, ujímejte se pře vdovy. 18 Pojďte, projednejme to spolu, praví Hospodin. I kdyby vaše hříchy byly jako šarlat, zbělají jako sníh, i kdyby byly rudé jako purpur, budou bílé jako vlna. 19 Budete-li povolní a poslechnete, budete požívat dobrých darů země. 20 Když však odmítnete a budete se zpěčovat, bude vás požírat meč.“ Tak promluvila Hospodinova ústa.

Sestry a bratři,

právo chci, ne oběť. Milosrdenství, ne obřady. Ochranu slabých a zranitelných, ne pompu. Soucit, ne oslavu moci. Niternou pokoru, ne okázalé ornáty naduté hierarchie. To je skutečné jádro a význam velmi překvapivé Hospodinovy promluvy.

Jistě si dovedeme představit zděšení, když lid slyšel tato slova skrze ústa prorokova. Izaiáš v tzv. druhé Boží žalobě hned v úvodu říká velmi důrazně: *Slyšte Hospodinovo slovo, sodomská knížata, naslouchej nauce našeho Boha, gomorský lide.* (Iz 1,10). Ironický tón nelze přehlédnout. Prorok nám předestřel důrazný příměr a plastický obraz prostých i bohatých obyvatel tehdejšího Judska. Ano, oslovuje judský lid, který se dopouští bezpráví, čímž poskvňuje bohoslužbu. Ta se pak podobá marným pokusům o úplatky. Ptáte-li se, o jakých úplatcích je řeč? Množství zvířecích obětí může být formou úplatku, snahou ovlivnit Boží jednání nemístně přehnanou aktivitou. Dodnes nalézáme dost nepěkné paralely v náboženském životě. Prázdnost vyčpělých obřadů, kde zástupy kněžstva někdy přecházejí hrstku věřících, stále omílání floskulí o obnově, dynamice, míření na střed, ekonomii tajemství, rigidní trvání na dogmatice dávno mrtvých pravd a to vše v absurdní pompě pozlacených chrámů plných pobožného harampádí. A nábožných vzdechů. Chrámů, které stále více a více zejí prázdnotou. Proč asi...Nepřivoláváme na sebe podobný trest, jaký stihl kdysi obyvatele oněch dvou zatracených měst? Sodomy a Gomory? Opravdu tam zaslechneme nauku našeho Boha? Ale jak ji můžeme zaslechnout třeba v mediální smršti kolem intronizace nějakého hodnostáře v šarlatu?

Hospodin zaujal pozoruhodný postoj, když se sarkastickým úšklebkem své žaloby vstupuje do soudní pře se svým lidem, v níž ale není nestranným soudcem. Ba dokonce proti všemu očekávání není vůbec soudcem, nýbrž poškozenou procesní stranou. Ono Hospodinovo „slovo“ z úvodu – *Slyšte Hospodinovo slovo*, aktualizovalo Boží zákon. Šlo tedy o porušení smlouvy mezi Hospodinem a jeho lidem. Tím se ocitáme na půdě práva. Prorok svými ostrými výroky usvědčuje lid z toho, že oddělil kult, rozsáhlou obětní praxi, od spravedlnosti. Důrazně upozorňuje, ba dokonce přímo křičí, vyzývá lid i jeho vůdce, aby se zaměřili na jedno podstatné: na spravedlnost v mezilidských vztazích. Bez toho je jejich bohoslužba nepřijatelná. Ze strany Hospodina takovou oběť nelze přijmout. Ti, co obětují porušili Zákon, ano ten s velkým „Z“. Zásadně narušili rovnováhu mezi obětí a milosrdenstvím. Rovnováhu mezi jejich niterným stavem a vnějšími projevy. Ba možná ještě dál – poukazuje na nedostatky ve věcech víry. Lid obětmi nahrazoval poslušnost. Prorok vyjmenovává řadu bohoslužebných úkonů (srovnej Lv 1-5), jak jsme slyšeli v dnešním druhém čtení, a hodnotí je jako zbytečné nebo zvrácené. Ty hromady masa a krve. Pouhé vnější oběti zvířat, byť by jich bylo sebevíc, jsou bez ryziho vnitřního smýšlení a spravedlivého jednání před Bohem bezcenné. Ba stávají se hanebnou, rouhavou provokací. Jaká je dnešní situace? Jsme si jisti, že se klaníme skutečně Hospodinu? A klaníme se vůbec ještě někomu nebo něčemu? Vnímáme, že Bůh rozlišuje mezi náboženskými rituály a opravdovým náboženstvím? Jsme vůbec ještě schopni vnímat něco jiného než oblundně zduřelé vlastní já? Co od Hospodina očekáváme? Nejsme rozpolceni mezi dvěma světy? V kostele a mimo něj? Platí tam i tam stejná pravidla? Právě po jednotě vně i uvnitř volá Hospodin. Proto se ošklíbá nad smradem ze spáleného tuku.

Horlivost při kultické praxi mohla mít v pozadí strach z nebezpečí. Odtud touha pojistit si Hospodinovu náklonost rozsahem obřadů. V té době to nebyl ojedinělý jev. Ostatně asyrský vládce Sancherib byl téměř za dveřmi. Bylo se tedy čeho bát. Po asyrské invazi se zachránil jen Jeruzalém. Ironické a provokativní výroky na adresu těch, kteří nechávali obřady a kult rozbíjet do nebyvalých rozměrů, těch, kteří spoléhali jen na formální stránku bohoslužby, najdeme v celé řadě dalších prorockých spisů. (Iz 1, 21-28, Oz 6, 4b-7, Oz 12, 7, Oz 14, 1-10, Am 5, 21-27, Jr 7, 3-7, Za 7, 9-10, Mich 6, 6-8, Mal 1,6-7,17). Jde o poměrně tradiční námět. Sám rozsah bohoslužby, množství obětí, usvědčoval obětníky z nevědomého podléhání pohanské kultické praxi. Okolní svět neměl žádnou smlouvu s Bohem, nepodléhal důsledně vymezeným pravidlům, neřešil etické otázky sociální spravedlnosti, péči o ty nejslabší a nejzranitelnější. Choval se jen zcela pragmaticky podle hesla čím více, tím lépe. Jestliže obalíme sochu božstva zlatem, zlatem z Ofíru, zcela jistě nám to prospěje a zesílíme tím účinek. Určitě nemusím připomínat paralelu se zlatými býčky na Sinaji. Spíš Eliáše a jeho sondu do vnitřního světa víry pomocí ohně.

V našich zeměpisných šířkách je doteď velmi živý odkaz Mistra Jana Husa z doby o přibližně dva tisíce let pozdější oproti Izaiášově proroctví. Výročí jeho mučednické smrti si zrovna dnes připomínáme. Právě Hus byl jeden z těch, kteří se počátkem 15. století chopili otázky rozporu mezi osobní vírou, niterným prožíváním vztahu s Bohem, a rozbujelou kultickou praxí tehdejší církve. Její praktiky – např. prodej odpuštění za peníze – se staly bodem obratu. Mimo jiné tím, že nejvíce postihovaly právě ty nejzranitelnější, řečeno jazykem proroků: vdovy a sirotky, chudé a bezmocné. Kritériem nebyla víra, ale solventnost. Tím se značná část tehdejší společnosti dostala do slepé uličky bez možnosti úniku. Kdo si nemohl zaplatit např. křest svých dětí, ano, za to se platilo, tomu je církev vystrčila do nebytí bez nároku na spásu. Nebezpečí, které tehdy církev pocítovala, na které reagovala, spočívalo v pocitu ohrožení, ovšem nikoliv ohrožení smlouvy s Hospodinem, ale její vlastní výlučnosti, výjimečnosti, moci. Byla zde obava ze ztráty dnes nepředstavitelné nadřazenosti a blahobytu. Vdova a sirotek stáli tak daleko a mimo její pozornost, že byli prakticky neviditelní. Husův pokus o reformu církve ztroskotal. Místo reformy nastal v Českém království totální rozvrat. Země zůstala vydrancovaná, chrámy vypleněné. I zde, v našem chrámu se to dělo. Obě strany prohrály. A přece. U proroka Zachariáše čteme tato slova: *Hle, přijde muž jménem Výchonek, vyraší odspodu; ten zbuduje Hospodinův chrám* (Za 6, 12). V roce 1457 byla založena Jednota bratrská.

Etický rozměr požadavku na vyvážený vztah mezi milosrdenstvím a obřady ovšem neznamená mechanické počítání bodů na jedné nebo druhé straně. Ve skutečnosti stojí v pozadí vztah závislosti jedné strany na druhé. Jestliže vyjadřuji bohoslužbou, tj. v tomto případě obětí, přijetí Božího zákona, pak zároveň přijímám ustanovení daná tímto zákonem. Jinými slovy, obětuji-li Bohu, tedy vyznávám, pak nemohu pominout např. svůj závazek sociální spravedlnosti. Nelze oddělit jedno od druhého, vybrat si jen to, co potřebuji já. Navíc, a to je dobré si připomenout, hebrejský výraz pro milosrdenství *chesed* zahrnuje milosrdenství ve vztahu k člověku a zároveň zbožnost ve vztahu k Bohu. Má tedy dvě roviny. I když jsou nám dnes tehdejší obřady, rituály a oběti nesmírně vzdálené, nesmíme zapomínat na jejich prapůvodní funkci zástupných obětí. Zkrátka vadné chování jedince bylo odpuštěno, smazáno přenesením viny na zvíře, na němž byl za účasti viníka rituálně vykonán trest formou zástupné oběti. Z toho vyplývá zákonitý vztah mezi obětníkem a obětí. A především vztah mezi viníkem a Bohem, který oběť přijímá. Ovšem, jak vidno, je-li vztah narušen, pak se Hospodin někdy vzpěčuje. Zkrátka dodržování zákonů je alfa a omega. Přijmout roli lidské zástupné oběti jako fakt a osobní postoj ve jménu pravdy Boží, a v tomto momentu můžeme myslet na Mistra Jana, znamená na druhé straně, tj. na straně vykonavatele, závazek neopakovat chybné výkony, tj. těžká etická selhání, která byla původním, výchozím bodem. A důvodem, proč Mistr Jan přijal roli oběti. Mistr Jan se satisfakce ze strany katolické církve dočkal až za 584 let. Na jedné straně. Ovšem na straně druhé se právě skrze odkaz Mistra Jana o sto let později otevřely brány reformace. Pro tuto situaci používáme výrok, že oběť nebyla marná. Jinými slovy, že ji Bůh přijal.

Hned v úvodu nám Hospodin vyjevil, jak se přesytil zápalných obětí beranů i tuku vykrmených dobytčat, že nemá zájem o krev býčků, beránků a kozlů atd. Nemůžeme ale přehlédnout závěr jeho poněkud výhrůžné řeči, kde přechází do velmi smířlivého tónu. Ve verši 18. a 19. čteme tato slova: *Pojďte, projednejme to spolu, praví Hospodin. I kdyby vaše hříchy byly jako šarlat, zbělají jako sníh, i kdyby byly rudé jako purpur, budou bílé jako vlna. 19 Budete-li povolní a poslechnete, budete požívat dobrých darů země.* (Iz 1, 18-19). Hospodin zcela evidentně nechce svůj národ zničit, nechce mu do nekonečna předhazovat jeho hříchy. Chce ho přivést k poslušnosti, k plnění smlouvy, kterou s nimi uzavřel. Nyní se chová jednoznačně jako otec, nikoliv jako účastník sporu o plnění smlouvy. Je to jasný příslib odpuštění všech minulých hříchů. Jedinou podmínkou je obrácení a přijetí závazků, které ale vedou k osvobození. Boží slovo nepůsobí nějakou magickou silou, nejsou to čáry ani kouzla. Nicméně vyžaduje naši součinnost. Hospodin nás staví nevyhnutelně před rozhodnutí: buď požehnání, nebo kletbu. Každý si může, ba musí svůj budoucí úděl zvolit sám. Buď naslouchat Hospodinovu slovu nebo se mu svévolně vzepřít. V druhém případě ho ale působení zástupné oběti zcela mine. Nebude očištěn. Nejen že se sám vzdá svobody být s Bohem, ale navíc to může být rána do vazů oběti. Kdo si to vezme na svědomí?

Barva vlny a sněhu symbolizuje čistotu. Oba motivy společně symbolizují svatost.

Amen.